www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

Research Article / Araştırma Makalesi

7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Kullanılan Öyküleyici Metinlerin Yaratıcılığın Boyutları Açısından İncelenmesi*

Examination of Narrative Texts in Secondary School 7th Grade Turkish Textbooks in Terms of Creativity

Kibar Yakışır Oğul** - Selma Erdağı***

Abstract: In this study, which examines the usage of creative thinking skills and creative thinking dimensions in narrative texts in Turkish textbooks, it is aimed to determine to what extent creative thinking and creative thinking dimensions are used in narrative texts in Turkish textbooks and which dimensions of creative thinking are given more space. Because of this narrative texts in Turkish textbooks belonging to two different publishing houses, which were decided by the Ministry of Education to be taught in the 7 th grades of secondary school, were examined. The findings obtained were analyzed using the document analysis method. Narrative texts in which creative thinking dimensions were used in the Turkish textbooks of both publishing houses were identified and the findings were tabulated. Then, sample sections from texts with this feature are given. The narrative texts in the books of both publishing houses were compared according to the creative thinking dimensions, and the frequency and percentage distributions of the texts' inclusion of these dimensions were given. At the end of this study, it was determined that the dimensions of creativity were included more in the narrative texts in the 7th grade Turkish textbook of MEB Publications compared to the texts in Özgün Publications. It has been observed that narrative texts containing the detail dimension are fewer, especially in Özgün Publications. In addition, while Özgün Publications included texts in which no dimension of creativity was used, MEB Publications used narrative texts in which at least one dimension was included in each text.

Structured Abstract: It is seen that today's world is in constant change. It is an undeniable fact that the basis of this change is technological developments, and creativity and creative thinking are the basis of technological developments. The main reason for this is the desire to be a productive society. Because creativity brings productivity. This situation creates a need for individuals who think, research, question and produce. Özdere (2011) has the opinion that the human profile needed by societies has also changed in proportion to these developments in the field of science and technology.

---

* Bu makale 2. yazar danışmanlığında hazırlanan aynı başlıklı tezden üretilmiştir.

** Sorumlu Yazar: Öğretmen-MEB / Yüksek Lisans Öğrencisi, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Corresponding Author: Teacher, Republic of Türkiye, Ministry of National Education / Graduate Student, Kafkas University, Institute of Social Sciences

ORCİD 0000-0001-9803-9496

kibaryakisir.1@gmail.com

*** Doç. Dr., Kafkas Üniversitesi, Dede Korkut Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

Assoc. Prof. Dr., Kafkas University, Dede Korkut Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences Education

ORCİD 0000-0003-0235-2678

selma_erdagi@hotmail.com

Cite as/ Atıf: Yakışır Oğul, K. & Erdağı, S. (2024). 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılan öyküleyici metinlerin yaratıcılığın boyutları açısından incelenmesi. *Turkish Studies - Language, 19*(Ö1), 915-938. https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.77169

Received/Geliş: 02 July/Temmuz 2024

Accepted/Kabul: 25 November/Kasım 2024

Published/Yayın: 30 November/Kasım 2024

Checked by plagiarism software

Education, which is one of the basic parts of life, has an important role in raising the individual. It has been said that creative thinking skills can be given to individuals through education. For this reason, it is seen that creativity, which has started to gain importance in all areas of life, has started to gain importance rapidly in the field of education. At this point, when we examine the education systems of advanced societies in the technological field, it is seen that innovative programs that allow questioning, research and creative thinking are adopted.

The desired gains to be gained in the Turkish lesson are realized through the texts in the textbooks. These texts; It is grouped into three groups as storytelling texts, informative texts and poetry. Storytelling texts are concentrated in Turkish textbooks at the primary and secondary school levels. In the high school level, it is seen that informative texts are concentrated. As in every field, the texts in Turkish textbooks should be examined in terms of creativity and creative thinking. Because it is expected that there will be creativity in the texts used in Turkish textbooks, and it will make the student think and direct them in this respect. For this reason, it was thought to reveal whether especially the storytelling texts in the 7th grade Turkish textbooks have the feature of creative thinking. In this research, it was revealed to what extent the dimensions of creativity and creativity are included in the 7th grade Turkish textbooks. Because one of the criteria that the texts in the Turkish textbook should bear in terms of the student's creative thinking and being productive should be creative thinking skills.

This study is a qualitative study and a case study model was used from qualitative research patterns. The data of our study were obtained using the document analysis method. In this research, 26 story-telling texts from two different Turkish language textbooks used by 7th grade students were examined. One of the textbooks belongs to the MEB Publishing (2021), and the other belongs to Özgün Publishing (2021). Listening texts are not included in the examined story texts because they are not included in Turkish textbooks and free reading texts are also optionally used. Fisher (1995)'s work was used as a criterion in determining the use of the dimensions of creativity in the determined storytelling texts.

The data of this research were examined and interpreted with the descriptive analysis method. The texts are divided into pieces and as in the literature, creativity; fluency, flexibility, originality and detailing dimensions are examined. The researcher accepted each dimension as a category in order to show which dimensions of creativity are used in which text for more detailed sampling of the texts. Then the texts were examined and sentences suitable for these categories were determined. In the detected sentences, it is required to have features of creativity dimensions. In this direction, the findings were interpreted and reported. Finally, the frequency and percentages of the obtained data are presented as tables.

According to the findings obtained from our study, it was revealed that the flexibility dimension was used more than the other three dimensions, with a rate of 75% (f=9) in MEB Publications and 57.14% (f=8) in Original Publications. This finding is similar to the conclusion that the majority of the activities in the primary school Turkish textbooks they obtained in the study of Taş and Minaz (2022) are aimed at the sub-dimensional of flexibility from creative thinking skills. One of the findings we obtained from our study is that both publishing houses give more space to the dimension of fluency and flexibility than the other two dimensions. While the fluency dimension in MEB Publications is 58.33% (f=7), it is 50% (f=7) in Özgün Publications. When we look at the dimension of flexibility, it is 75% (f=9) in MEB Publications and 57.14% (f=8) in Özgün Publications. This finding contradicts the conclusion that the activities for the most detail and originality dimension are included in the activities in the primary school Turkish workbooks obtained by Erdoğan (2021) from his study. This situation may be due to the gradual difference or the difference in the printing year.

According to the results obtained from our study, the dimension of fluency was used in 7 texts in both publishing houses; the dimension of flexibility was used in 9 texts in MEB Publishing, in 8 texts in Özgün Publishing; originality dimension was used in 7 texts in MEB Publishing, in 6 texts in Özgün Publishing; the detailing dimension was used in 5 texts in MEB Publishing and in 3 texts in Özgün Publishing.

In this study, which we examined the storytelling texts used in two different publishing houses in terms of creative thinking and creativity dimensions, it was seen that texts that give less space to creativity dimensions are used more in Özgün Publishing than MEB Publishing. Especially the detail dimension is almost not found in the storytelling texts in the Özgün Publishing. When the texts of both publishing houses are compared, the texts in which no dimension of creativity is used is in Özgün Publishing, while it is not in MEB Publishing. It is seen in the MEB Publishing that at least one of the dimensions of creativity is included in each

text. However, there are 3 storytelling texts in Özgün Publishing in which no one of the dimensions of creativity is used.

Keywords: Turkish textbook, creative thinking, dimensions of creativity, narrative text.

Öz: Yaratıcı düşünme becerisi ve yaratıcı düşünme boyutlarının Türkçe ders kitaplarında yer verilen hikâye edici metinlerde kullanılma durumunun incelendiği bu çalışmada, Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerde yaratıcı düşünme ve yaratıcı düşünme boyutlarının ne ölçüde kullanıldığının, yaratıcı düşünmenin hangi boyutlarına daha çok yer verildiğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bundan dolayı MEB tarafından ortaokul 7. sınıflarda okutulması kararlaştırılan iki ayrı yayınevine ait (MEB ve Özgün Yayınlarına ait 2021 yılına ait Türkçe ders kitapları kullanılmıştır.)Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinler incelenmiştir. Elde edilen bulgular doküman analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Her iki yayınevine ait Türkçe ders kitaplarındaki yaratıcı düşünme boyutlarının kullanıldığı hikâye edici metinler tespit edilmiş ve bulgular tablolaştırılmıştır. Daha sonra bu özelliği taşıyan metinlerden örnek bölümler verilmiştir. Her iki yayınevine ait kitaplardaki hikâye edici metinler yaratıcı düşünme boyutlarına göre karşılaştırılarak metinlerin bu boyutları içerme durumlarının frekans ve yüzde dağılımları verilmiştir. Bu çalışmanın sonuncunda, MEB Yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki hikâye edici metinlerde, Özgün Yayınlarındaki metinlere göre yaratıcılığın boyutlarına daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Özellikle Özgün Yayınlarında ayrıntılama boyutunun yer aldığı hikâye edici metinlerin daha az olduğu görülmüştür. Ayrıca Özgün Yayınlarında yaratıcılığın hiçbir boyutunun kullanılmadığı metinlere yer verilmişken, MEB Yayınlarında ise her metinde en az bir boyutun yer aldığı hikâye edici metinler kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe ders kitabı, yaratıcı düşünme, yaratıcılığın boyutları, hikâye edici metinler.

Giriş

Günümüz dünyasının sürekli bir değişim içerisinde olduğu görülmektedir. Bu değişimin temelinde teknolojik gelişmeler, teknolojik gelişmelerin temelinde ise yaratıcılığın, yaratıcı düşünmenin olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bunun temel nedeni üretici bir toplum olma isteğidir. Çünkü yaratıcılık, beraberinde üreticiliği getirmektedir. Bu durum düşünen, araştıran, sorgulayan ve üreten bireylere ihtiyaç doğurmaktadır. Özdere (2011) de bilim ve teknoloji alanında yaşanan bu gelişimlere orantılı olarak toplumların ihtiyaç duyduğu insan profilinin de değiştiği görüşündedir. Sorgulayan, araştıran, çözüm üretebilen bireyler günümüz toplumlarında aranan bireyler konumundadır. Çağımızın bilgi, teknoloji çağı olduğunu düşündüğümüzde de bu özelliklere sahip bireylerin aranan bireyler olması kaçınılmazdır.

Yaşamın temel parçalarından biri olan eğitim bireyin yetiştirilmesinde önemli bir role sahiptir. Yaratıcı düşünme becerisinin bireylere eğitim yolu ile verilebileceği söz konusu olmuştur. Bu nedenle yaşamın her alanında önem kazanmaya başlayan yaratıcılığın eğitim alanında da hızla önem kazanmaya başladığı görülmektedir. Bu noktada teknolojik alanda gelişmiş toplumların eğitim sistemlerini incelediğimizde sorgulamaya, araştırmaya ve yaratıcı düşünmeye olanak tanıyan yenilikçi programların benimsendiği görülmektedir. Nitekim ülkemiz de 2005 yılından itibaren yapılandırmacı öğretim yaklaşımına dayanan öğretim programları uygulamaya başlamıştır. Bu programlar ile öğretmen ve öğrencinin rolleri değişmiş, daha araştırmacı, eleştirel ve kendi öğrenmesini düzenleyen, öğretmeni kılavuz olarak gören öğrencilerin yetişmesine olanak tanıyan bir program oluşturulmuştur. Bu program ile öğretmen artık her açıdan rehber, öğrenci ise kendi öğrenmesinden sorumlu tutulmuştur. Öğrenci, sorgulayan, araştıran ve üreten konumuna geçmiştir. Öğretmen ise veren değil, yol gösteren durumuna gelmiştir. "Daha önceki programlarda verici-alıcı ilişkisi içerisinde değerlendirilen öğretmen ve öğrenciler, bu programla birlikte yol gösterici-bulucu ve uygulayıcı rollerine girmiş; klasik öğretme metodu olan sunuş yoluyla öğretim tekniği de yerini buluş yoluyla öğrenme tekniğine bırakmıştır." (Güfta ve Özçakmak, 2013: 125-144). Bu bağlamda eğitim, öğrencilere hayatları boyunca ihtiyaç duyacakları düşünme becerilerini geliştirerek öğrencilere yaratıcı düşünebilme, yaratıcı çözümler üretebilme imkânı sağlamaktadır. Türkçe

dersinde de bu doğrultuda yenilikler yapılmıştır. Buna göre Türkçe öğretiminde dört temel becerinin (okuma, yazma, dinleme, konuşma) yanında görsel okuma becerileri ile birlikte 21. yüzyıl becerileri olarak da nitelendirilen sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma, değerlendirme gibi becerilerin geliştirilmesine de olanak tanınmaktadır.

Türkçe dersinde kazandırılmak istenen kazanımlar ders kitaplarındaki metinler vasıtası ile gerçekleştirilmektedir. Bu metinler; hikâye edici metinler, bilgilendirici metinler ve şiir olarak üç grupta toplanmıştır. İlkokul ve ortaokul kademesinde Türkçe ders kitaplarında hikâye edici metinler yoğunluktadır. Lise kademesinde ise bilgilendirici metinlerin yoğunlukta olduğu görülmektedir. Her alanda olduğu gibi Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin de yaratıcılık, yaratıcı düşünme açısından incelenmesi gerekmektedir. Çünkü Türkçe ders kitaplarında kullanılan metinlerde yaratıcılığın olması, öğrenciyi bu açıdan düşündürmesi, yönlendirmesi beklenmektedir. Bu nedenle 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan özellikle hikâye edici metinlerin yaratıcı düşünme özelliğini taşıyıp taşımadığının ortaya konulması düşünülmüştür. Bu araştırmada yaratıcılık, yaratıcılığın boyutlarının 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında ne ölçüde yer aldığı ortaya konulmuştur. Çünkü öğrencinin yaratıcı düşünmesi, üretken olması açısından Türkçe ders kitabındaki metinlerin taşıması gereken kriterlerden biri de yaratıcı düşünme becerileri olmalıdır.

Yaratıcılık

Türk Dil Kurumunda yaratıcılık, yaratıcı olma durumu, yaratma yeteneği, her bireyde var olduğu kabul edilen, bir şeyi yaratmaya iten farazi yatkınlık olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2022). Literatüre bakıldığında ise araştırmacılar tarafından birçok farklı tanımın yapıldığı görülmektedir. Torrance (1974) yaratıcılığı; sorunlara, yetersizliklere, bilgi eksikliğine mevcut olmayan elemanlara, uyumsuzluklara karşı duyarlı olma, güçlükleri belirleme, çözümler arama, tahminler yapma ve eksikliklerle ilgili olarak hipotezler kurma ya da hipotezleri değiştirme, çözüm yollarından birini seçme ve deneme, yeniden deneme, daha sonra da sonuçları ortaya koyma olarak tanımlamaktadır (Akt. Aslan, 2001). Gafour ve Gafour (2020) ifadesinde yaratıcılığı, yeni bir fikir veya düşüncenin dışında yoktan var etmenin ötesinde olarak değerlendirmektedir. Bessis, (1973), yaratıcılığı insanın her alanında yer alan temel bir beceri olarak ifade etmektedir. Karakuş (2001)'un tanımında ise yaratıcılık, soruna karşı duyarlılık, çözümü kolaylaştıracak soruyu sormak, soruna ilişkin birçok alternatif getirmek, sorunu kendini sınırlandırmadan çok geniş bir yelpazede ele almak, çok farklı düşünceler üretmektir. 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ise yaratıcı düşünme becerisi; öğrencilerin bir temel fikri ve ürünü değiştirme, birleştirme, yeniden farklı ortamlarda kullanma ya da tamamen kendi düşüncelerinden yola çıkarak yeni ve farklı ürünler ve bilgiler üretme, olaylara farklı bakabilme, küçük çaplı da olsa bazı buluşlar yapabilmeyi kapsar. Ayrıntılı fikirler geliştirme ve zenginleştirme, sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma, fikirler ve çözümler ortaya çıkarma; bir fikre, ürüne çok farklı açılardan bakma, bütünsel bakma gibi alt becerileri içermektedir (MEB, 2005). Görüldüğü gibi birçok araştırmacı yaratıcılığı tanımlamıştır. Ancak yaratıcı düşünme açısından ortak görüş olarak araştırmacıların problem çözme, farklı bakış açısı geliştirme, üretme konularında birleştikleri de yadsınamaz bir gerçektir.

Yaratıcılığın Boyutları

Fisher (1995), yaratıcılığı dört boyutta ele almıştır. Bunlar: akıcılık, esneklik, özgünlük, ayrıntılamadır (Kıyagan, 2019; Yeşilyurt, 2020).

Akıcılık

Yeşilyurt (2020), yaratıcılığın boyutlarından olan akıcılığı, bellekte saklanılan bilgilerin ihtiyaç anında akıcı ve hızlı bir şekilde kullanılması, hemen çözüm bulma ve çok fikir üretme şeklinde açıklamaktadır. Özben ve Argun (2005) akıcılık boyutunu, belli bir sürede çok sayıda kabul edilecek çözüm, düşünce ve alternatif üretmek şeklinde açıklamaktadır. Mert (1997), yaratıcılıkta

akıcılığı açıklarken açık uçlu bir soruya sözlü ya da yazılı birden fazla fikir üretebilmek ifadelerini kullanmaktadır.

Esneklik

Fikirde belli kalıplara bağlı kalmamak, gerektiğinde farklı bakış açısı geliştirmek ile ilgilidir. Fisher (1995), esnekliği var olanı yıkmak, düşünceyi farklı yönlere taşıyabilmek ile açıklamaktadır. Özben ve Argun (2005), yaratıcılığın esneklik boyutunu üretilen fikir, çözüm ve alternatiflerin farklı tür ve sınıflara ait olması olarak ifade etmektedir. Esneklik, eleştirel düşünme becerisi ile doğrudan bağlantılıdır. Eleştirebilen insanlar fikirde de esnek davranabilir. Örneğin, kalemi sadece yazı yazmak dışında saç toplamakta kullanan bir kişiye, sen bunu yanlış kullanmışsın. Kalem yazı yazmak için vardır, demek, esnek düşünme özelliğinin olmadığını göstermektedir. Esnek fikirleri olan bireyler strateji geliştirebilir, farklı alternatifler sunabilir.

Özgünlük

Kelime anlamı alışılmışın dışında, orijinal demek olan özgünlük; yaratıcılık boyutları açısından ise alışılmadık çözümler üretme olarak ifade edilebilir. MEB (2005) Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda özgünlük, sorunlara benzeri olmayan ve kendine has çözümler ortaya koyan, fikirler ve çözümler üretme; bir fikri, ürünü çok farklı bakış açılarından görebilme, bütünsel bakma gibi alt becerileri içermektedir, şeklinde ifade edilmiştir. Bir olay ya da konuyla ile ilgili farklı ve özgül tepkiler ortaya koyabilmedir. Fisher (1995)'e göre özgünlük boyutu ortaya konan bir düşüncenin ya da cevabın tek ve alışılmadık olmasıdır. Özben ve Argun (2005)'un ifadesinde ise alışılmışın dışında yeni bir durumu yansıtmak şeklindedir. Örneğin, "Kırmızı Başlıklı Kız masalında, kurdun yerinde siz olsaydınız Kırmızı Başlıklı Kız'ı nasıl ikna ederdiniz?" sorusuna verilen cevaplar benzersiz olmalı, bir başkasının cevabı ile aynı olmamalıdır.

Ayrıntılama

Zenginleştirme, detaylara girme olarak ifade edilebilir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde yer alamayan ayrıntılama, literatüre bakıldığında Yeşilyurt (2020), ortaya çıkan düşüncelerin veya fikirlerin sonuçlarında bütün detaylara yer verilmesi, bu detayların da en iyi fikirleri içermesi şeklinde açıklamıştır. Fisher (1995), ayrıtılama boyutunun düşünceyi detaylandırmak amacıyla bazı basit uyarıcılar eklendiğini ileri sürmektedir. Mert (1997) ayrıntılamayı, ortaya atılan bir fikri detaylandırabilme şeklinde açıklamıştır. Ayrıntılama düşünmeyi uzatarak fikir toplamaya, sınıflama, sıralama yapmaya imkân tanımaktadır. Örneğin, Kırmızı Başlıklı Kız masalına bakıldığında, kız büyük annesinin kılığına giren kurda "Senin ağzın neden bu kadar büyük, senin kulakların neden bu kadar büyük, senin dişlerin neden bu kadar sivri…" şeklinde yöneltilen soruların fikir toplayarak düşünceyi zenginleştirdiği görülmektedir. Bu durum yaratıcılığın boyutlarından ayrıntılamayı en açık şekilde ortaya koymaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı

Eğitim ve öğretim, önceden amaca uygun olarak hazırlanmış programlar çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bunun temel nedeni eğitim ve öğretimin amacına tam olarak ulaşabilmesidir. Türkçe Dersi Öğretim Programı da bu amaçla oluşturulmuştur. Zaman içerisinde gerek bireylerin gerekse toplumun ihtiyaçları çerçevesinde değişikliklere uğrayarak gelişim göstermiştir. Kalaycı ve Yıldırım (2020)'a göre; Türkçe Dersi Öğretim Programları 1924 yılından itibaren gelişme göstermektedir. Tarihsel süreç içerisinde 1926 ve 1930 yıllarında "İlk Mektep Türkçe Müfredat Programı", 1936, 1948 ve 1968 yıllarında "İlkokul Türkçe Programı", 1981 yılında "Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı", 2005, 2009, 2015, 2017, 2018 ve 2019 yıllarında ise "Türkçe Dersi Öğretim Programı" olarak programda yer almıştır. Türkçe Dersi Öğretim Programındaki bu değişimler zaman içerisinde meydana gelen değişimlerden kaynaklanmaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Yaratıcılık

2005 yılında yenilenen Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan becerilerden biri yaratıcı düşünmedir. Kıroğlu (2006)' da yaptığı çalışmada 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda 8 becerinin yer aldığını belirterek bu becerileri: yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, iletişim, araştırma-sorgulama, problem çözme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik ve Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma becerileri şeklinde ifade etmiştir. 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yaratıcı düşünme yeteneği; öğrencilerin temel düşünceyi veya ürünü değiştirme, birleştirme, farklı ortamlarda yeniden kullanma, tamamen kendi fikirlerinden faydalanarak yeni ve değişik ürünler ve bilgiler üretme, olaylara farklı bakış açıları ile bakabilme, az da olsa bazı buluşlar, yenilikler yapabilme, fikirlerini ayrıntılandırma ve zenginleştirme, sorunlara benzersiz ve kendine özgü çözümler bulma, düşünceler üretme, fikirlere- ürünlere bütünsel bakma olarak tanımlanmıştır (MEB, 2005).

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Metin Seçimi ve Hikâye Edici Metinlerin Yeri

Çoban ve Tabak (2011), Türkçe öğretiminde kullanılan en temel aracın metinler olduğunu belirtmektedirler. Çünkü Türkçe Dersi Öğretim Programı amaçlarına ulaşmada metinleri kullanmaktadır.

MEB (2018) Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda metinlerin; hikâye edici metinler, bilgilendirici metinler ve şiir olarak üçe ayrıldığı görülmektedir. MEB (2019), Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda da metinler aynı şekilde ele alınmıştır,

Sulak (2009), tarafından yapılan çalışmada ilköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin, 1-3. sınıf seviyelerinde daha çok hikâye edici metin türüne, 4-5. sınıf seviyelerinde daha çok bilgi verici metin türüne yer verildiği bulunmuştur. Çalışkan (2016): 5. sınıf Türkçe ders kitabına yönelik yaptığı çalışmada toplam 40 metin incelendiğini ve İncelen metinlerin çoğunluğunun bilgilendirici metinlerden oluştuğunu ifade etmiştir. Kolaç (2009), çalışmasında Türkçe ders kitabında birinci kademede (1-5) öyküleyici metinlerin çok fazla yer aldığı, ikinci kademede (6-8) de 6 ve 7. sınıfta bilgilendirici metinlerin fazla olduğu, 8. sınıfta ise hikâye edici metinlerin daha fazla olduğu sonucuna varmıştır. Türkben (2018) de çalışmasından elde ettiği verilerle, hikâye edici metin türünün ders kitaplarında daha fazla yer aldığı sonucuna ulaşmıştır.

2022 7. sınıf Özgün Yayınlarına ait Türkçe ders kitabı incelendiğinde kitapta yer alan toplam 40 metnin 19'u bilgilendirici metin, 14'ü hikâye edici metin ve 7'sinin şiir türünde olduğu, 2022 7. sınıf MEB Yayınlarına ait Türkçe ders kitabında ise toplam 40 metnin bulunduğu, bunlardan 16'sının bilgilendirici metin, 19'unun hikâye edici metin ve 5'inin şiir türünde olduğu görülmektedir.

Bu araştırmadan elde edilen verilerin;

- Ortaokul 7. sınıf için Türkçe ders kitaplarına hikâye edici metin seçilirken öykülerin öğrencilere yaratıcı düşünme becerileri kazandırmaya yönelik olması gerektiği açısından ve yaratıcı düşünmeyi tüm boyutlarıyla ele alan hikâye ediciyi metinler seçme konusunda Talim Terbiye Kurulu Kitap Seçim Komisyonu çalışmalarına katkı sağlayacağı;
- Tüm kademelerde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okutulması onaylanacak yayınevlerinin Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerde yaratıcı düşünmeyi özendiren ve yaratıcı düşünmeyi tüm boyutlarıyla ele alan metinlerin seçilmiş olmasına dikkat etmesi açısından Milli Eğitim Bakanlığı çalışmalarına ışık tutacağı;
- Ayrıca yapılan araştırmalar sonucunda literatürde Türkçe eğitimi alanında yaratıcı düşünme ve yaratıcılık boyutları ile ilgili çalışmaların yetersiz olduğu görülmüştür. Bu nedenle araştırmamızın, bu alana fayda sağlayacağı açısından önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın amacı, ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinlerin yaratıcılığın boyutları açısından incelenerek bu sınıf seviyelerinde Türkçe dersinde okutulan hikâye edici metinlerin yaratıcı düşünme becerisini geliştirmeye yönelik seçilip

seçilmediğini ortaya koymak ve kullanılmakta olan hikâye edici metinlerin yaratıcılığın boyutlarını içerme durumlarını belirlemektedir. Araştırma amacına bağlı olarak aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinler öğrencinin yaratıcı düşünme becerisini kazanması için uygun mudur?
2. Ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerde yaratıcılığın boyutlarına yer verilmiş midir?
3. Yaratıcılığın boyutları ile ilgili özelliklerin ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerde yer alma düzeyi nedir?
4. Yaratıcılığın boyutları ile ilgili özelliklerin ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerde yer alma düzeyi yayınevlerine göre farklılık gösteriyor mu?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, nitel bir çalışma olup nitel araştırma desenlerinden durum çalışması modeli kullanılmıştır. Creswell (2007) durum çalışmasını; araştırmacının zaman içerisinde sınırlandırılmış bir veya birkaç durumu çoklu kaynakları içeren veri toplama araçları (gözlemler, görüşmeler, görsel-işitseller, dokümanlar, raporlar) ile derinlemesine incelediği, durumların ve duruma bağlı temaların tanımlandığı nitel bir araştırma deseni olarak tanımlamaktadır. Çalışmamızın verileri ise doküman analizi yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Veri Kaynağı

Bu araştırmada Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ortaokul 7. Sınıfta okutulan biri MEB yayınlarına (2021), diğeri Özgün yayınevine (2021) ait olan iki farklı Türkçe ders kitabında yer alan 26 hikâye edici metin incelenmiştir. Araştırmamız Kars ilinde yapıldığı için 2021 yılında Kars'ta 7. sınıfta Özgün Yayınlarına ait Türkçe ders kitabı kullanılmaktadır. Türkiye'nin birçok ilinde ise MEB Yayınları kullanılmaktadır. Bu iki yayınevinin yaratıcı düşünme açısından benzerlik ve farklılıklarının ortaya konulması istenmektedir. Bundan dolayı bu araştırmada da veri kaynağı olarak MEB Yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabı ile birlikte Özgün Yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabı incelenmiştir. Bu kitaplardan Özgün Yayınlarına ait olan Türkçe ders kitabı, Kars ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullardan temin edilirken, MEB Yayınlarına ait Türkçe ders kitabına ise Eğitim Bilişim Ağı üzerinden erişilmiştir. İncelenen hikâye edici metinlerin içerisine, dinleme metinleri Türkçe ders kitaplarında yer almadıkları ve serbest okuma metinlerinin de isteğe bağlı kullanılmasından dolayı dâhil edilmemiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada doküman olarak ele alınan 2021/2022 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okutulması kararlaştırılan iki farklı yayınevine ait Türkçe ders kitapları incelenmiştir. Kitaplardaki temalara uygun seçilen hikâye edici metinler tespit edilmiştir. Ardından alanyazın taranarak yaratıcılığın boyutları ile ilgili çalışmalar incelenmiştir. Fisher, 1995'te yaratıcılığı dört boyutta (akıcılık, esneklik, özgünlük, ayrıntılama) ele almıştır. Daha sonraki çalışmalar da (Erdoğan, 2021; Öztürk ve Çam, 2015; Özyaprak, 2016; Cropley, 2018; Yeşilyurt, 2020; Şimşek ve Kıyıcı, 2010) yaratıcılığı bu dört boyut üzerinden ele aldığı için bu araştırmada da 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinlerde yaratıcılığın boyutlarının kullanılma durumlarının tespitinde Fisher (1995)'ın çalışması ölçüt olarak kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın veri kaynağında yer alan Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ortaokul 7. sınıfta okutulan biri MEB Yayınlarına (2021), diğeri Özgün Yayınlarına (2021) ait olan iki farklı

Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinler özenle araştırmacı tarafından okunmuştur. Yaratıcılığın boyutları ile ilgili özelliklere yönelik olan cümleler tespit edilmiştir. Ardından araştırmacı bir müddet araştırmaya ara vermiştir. Belli bir zaman geçtikten sonra araştırmacı kitaplardaki hikâye edici metinleri tekrar okumuştur. İkinci defa tespiti yapılan cümleler, daha önce tespit edilen cümlelerle karşılaştırılmıştır. Benzer özellik gösteren cümleler belirlenmiştir. Bu cümlelerden hareketle bulgular tablolaştırılmıştır. Ardından yapılan tablolardan yola çıkılarak veriler yorumlanmıştır.

Verilerin Analizi

Bu araştırmanın verileri, betimsel analiz yöntemiyle incelenerek yorumlanmıştır. Bu yaklaşımda, elde edilen bulgular düzenlenmiş ve yorumlanmış olarak okuyucuya sunulur. Veriler daha önceden belirlenmiş temalara göre sınıflandırılır, özetlenir ve yorumlanır. Bulgular arasında neden-sonuç ilişkisi kurulur ve gerekirse olgular arasında karşılaştırmalar yapılır. Bu analizde, görüşülen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilmektedir. (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 239-240).

Araştırmanın analiz sürecince öncelikle araştırmanın amacına uygun olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ortaokul 7. sınıfta okutulan biri MEB yayınlarına (2021), diğeri Özgün yayınları (2021) ait olan iki farklı Türkçe ders kitabı incelenmiş ve toplamda 26 hikâye edici metin tespit edilmiştir. Ardından metinler parçalara ayrılmış ve alanyazında yer aldığı gibi yaratıcılığın; akıcılık, esneklik, özgünlük ve ayrıntılama boyutlarına ilişkin örnekler olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmacı, metinlerin daha detaylı örneklendirilmesi için hangi metinde hangi yaratıcılığın boyutlarının kullanıldığını göstermek amacıyla her bir boyutu birer kategori olarak kabul etmiştir. Daha sonra metinler incelenmiş ve bu kategorilere uygun cümleler tespit edilmiştir. Tespit edilen cümlelerde yaratıcılık boyutlarına ait özelliklerin olması şartı aranmıştır. Bu doğrultuda bulgular yorumlanarak raporlaştırılmıştır. Son olarak elde edilen verilerin frekans ve yüzdelikleri tablo olarak sunulmuştur.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın geçerlik ve güvenirliğini sağlamak amacıyla analiz raporları bağımsız üç araştırmacıya gönderilerek kontrol edilmesi sağlanmıştır. Bunun yanında, inandırıcılığın artması için bu araştırmada doküman, üç farklı araştırmacı tarafından bağımsız olarak incelenmiş ve elde edilen bulgular karşılaştırılmıştır. Tüm araştırmacıların gerçekleştirdikleri incelemeler çerçevesinde elde edilen bulguların sınıflandırılmasında hangi yayınevinde ve hikâye edici metinlerde yaratıcılığın boyutlarının kullanılıp kullanılmadığının veya hangi boyutların kullanıldığının belirlenmesinde görüş birliğine varana kadar tartışmalar yapılmış ve analizlere son hâli verilmiştir.

Bulgular

Bu araştırmada veri analizi sonucu elde edilen bulgular doğrultusunda çalışmanın alt amaçlarına cevap aranmıştır. Bundan hareketle iki farklı yayınevine ait ortaokul 7. sınıf ders kitaplarındaki toplam 26 metin literatürde yer alan yaratıcılığın akıcılık, esneklik, özgünlük ve ayrıntılama boyutları doğrultusunda incelenmiştir. İncelenen bu boyutların her birine kitaplardaki hikâye edici metinlerden örnekler verilerek somutlaştırılmıştır. İlk olarak MEB Yayınlarına ait olan ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki hikâye edici metinler incelenmiştir. Daha sonra Özgün Yayınlarına ait ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki hikâye edici metinler incelenmiştir.

MEB Yayınlarına Ait Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Hikâye Edici Metinlerden Yaratıcılığın Boyutlarına Yönelik Elde Edilen Bulgular:

Tablo 1: MEB Yayınlarına Ait Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerde Yaratıcılığın Boyutlarından Olan Akıcılık Boyutunun Kullanılma Durumu

Yaratıcılığın Boyutları	Metnin Adı	Kullanılma Durumu
Akıcılık	Arıların İlhamı	X
	Munise	X
	Dostluk	X
	Ordular! İlk Hedefiniz…	
	Öğretmeninizden Af Dileyeceksiniz	
	Sol Ayağım	X
	Ben, Mimar Sinan	
	Piri Reis	X
	2100'deki Yaşamdan Bir Gün	
	Dîvân-ı Lugâti't-Türk'ün Bulunuş Hikâyesi	X
	İlk Kar	
	Akşehir'de Bir Fil	X

Tablo 1'deki verilere göre MEB yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabında belirlenen ölçütler doğrultusunda yer alan 12 hikâye edici metnin 7'sinde yaratıcılığın boyutlarından olan akıcılık boyutunun kullanıldığı görülmektedir. Tablo 2'den hareketle akıcılık boyutunun sayıca daha fazla metinde kullanıldığı tespit edilmiştir. 21. yüzyılın üst düzey düşünme becerileri arasında yer alan yaratıcı düşünme becerisinin alt becerilerinden olan akıcılık boyutunun daha fazla metinde kullanılması MEB Yayınlarının bu üst düzey düşünme becerilerini Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde kullanmaya özen gösterdiği sonucunu ortaya koymaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın getirdiği yeniliklerden biri de örtük öğrenmeye fırsat tanınmasıdır. Metinlerde de örtük öğrenmenin gerçekleştiği söylenebilir. Çünkü öğrenci okuduğu metinde geçenleri farkında olmadan benimsemeye başlar. Metinde farklı ve çok sayıda fikir üretme söz konusu olduğundan öğrencide ortaya çıkan sorunlar karşısında birden fazla ve hızlıca fikir üretmenin fayda sağlayacağı bilinci oluşur. Akıcılık boyutunun kullanıldığı metinler: "Arıların İlhamı, Munise, Dostluk, Sol Ayağım, Piri Reis, Dîvân-ı Lugâti't-Türk'ün Bulunuş Hikâyesi, Akşehir'de Bir Fil" adlı hikâye edici metinlerdir.

MEB yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabının ilk metni olan "Arıların İlhamı" adlı metinde ele alınan konu ile ilgili ulaşılan sonuca yönelik birçok farklı fikir üretilmiştir. Ortaya çıkan her soruna bir çözüm bulunulmuştur. Bu durum yaratıcılığın boyutlarından akıcılık boyutuna yer verildiğinin göstergesidir. Çünkü yaratıcılığın akıcılık boyutunun en belirgin özelliği, ortaya çıkan sorunlara ilişkin sayıca fazla ve farklı türde seçenek veya çözüm önerileri üretebilmesi, birden fazla fikir sunabilmeye fırsat tanımasıdır. Metinden alınan aşağıdaki bölüm akıcılık boyutuna örnektir.

Arıların İlhamı Metninden Bir Bölüm:

"— Madem, dedi padişah, iyiler az, o hâlde yardımcı olmalıyız onlara. Kötülerden de uzak durmalıyız. Onlarla dost olmak, yılanlarla dost olmak kadar tehlikelidir.

Vezir Haceste Ray, padişahın sözlerinde halktan uzaklaşmak düşüncesinin uzaktan uzağa kendisini gösterdiğini hissetti.

— Yüce ruhlu insanlarla görüşmek, onlardan yararlanmak iyidir, dedi. Bunun yanında, kötüleri de kendi başlarına bırakmamak gerek padişahım. Özellikle, bir padişahın halkından uzak durmaması çok önemli.

— Kuşkusuz, dedi padişah.

Vezir devam etti:

— Kaldı ki insanın yalnız yaşaması da imkânsız. Birçok ihtiyacımız var. Yalnız yaşarsak bunlardan birini bile kendi başımıza karşılamamız güçtür.

Padişah, "Vezir çok doğru söylüyor." diye geçirdi aklından.

Vezir Haceste Ray, sözünü ettiği konuya bir de örnek verdi:

— Söz gelimi, çiftçilik yapmak istiyoruz. Bunun için öncelikle bazı araçlara gerek duyarız. Bu aletleri yapmak için bir demirciye, bir marangoza başvurmamız gerekir. Ancak bundan sonra ekim ve hasat yapabiliriz. Yalnız yaşarsak bütün bunları yapamayız."

Tablo 2: MEB Yayınlarına Ait Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerde Yaratıcılığın Boyutlarından Olan Esneklik Boyutunun Kullanılma Durumu

Yaratıcılığın Boyutları	Metnin Adı	Kullanılma Durumu
Esneklik	Arıların İlhamı	X
	Munise	X
	Dostluk	
	Ordular! İlk Hedefiniz…	X
	Öğretmeninizden Af Dileyeceksiniz	X
	Sol Ayağım	X
	Ben, Mimar Sinan	X
	Piri Reis	
	2100'deki Yaşamdan Bir Gün	X
	Dîvân-ı Lugâti't-Türk'ün Bulunuş Hikâyesi	X
	İlk Kar	
	Akşehir'de Bir Fil	X

Tablo 2'deki veriler incelendiğinde 12 hikâye edici metnin 9'unda esneklik boyutunun kullanıldığı görülmektedir. Esneklik boyutunun kullanıldığı metinler: "Arıların İlhamı, Munise, Ordular! İlk Hedefiniz…, Öğretmeninizden Af Dileyeceksiniz, Sol Ayağım, Ben, Mimar Sinan, Akşehir'de Bir Fil, Dîvân-ı Lugâti't-Türk'ün Bulunuş Hikâyesi, 2100'deki Yaşamdan Bir Gün" adlı metinlerdir. Bu metinlerde ele alınan konuyla ilgili seçeneklerin sunulmasına, alternatif yolların kullanılmasına imkân tanınmaktadır. Ayrıca bu metinler öğrencilerin farklı bir karaktermiş gibi bakış açısı geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Esneklik boyutunun kullanıldığı bu metinlerde hikâyenin kahramanı beklenmedik olay ve durumlara uyum sağlayarak yeni ve uygun sorun çözme stratejileri geliştirebilmektedir. Durum böyle olunca hikâyenin kahramanı daha yaratıcı düşünebilmektedir. Öğrenciler de bu şekilde metni okuyunca kendileri de bu durumdan etkilenerek farklı bakış açıları geliştirebilmektedir.

"Munise" adlı metinde Feride öğretmenin durum karşısında yapacak başka bir şey kalmayınca kızı evlat edinmek istemesi ve Munise'yi bu durumdan kurtarması metinde esneklik boyutunun kullanıldığının göstergesidir. Feride öğretmen herkes gibi düşünmek yerine daha yaratıcı ve esnek düşünmüştür. Olması gerekeni düşünüp bağnaz davranmak yerine daha farklı bir bakış açısı

ile bakıp alternatifler sunan bir yaklaşım sergilemiştir. Bu durumda Feride öğretmenin yaratıcı düşündüğünü söylememiz mümkündür.

Munise Metninden Bir Bölüm:

"İçimde sönük bir ümit yok değildi. Çok güzel bulduğumuz için hiçbir zaman elimize geçmeyecek sandığımız şeylere karşı duyulan o ümitsiz ümit.

Munise'de neticesiz bir rüya uyandırmaktan korkar gibi yavaş bir sesle Hatice Hanım'a dedim ki:

— Mademki bu kızı, evlerine istemiyorlar. Acaba ben, onu kendime evlat etmek istesem razı olurlar mı? Benim de kimsem yok. Vallahi bu çocuğa kendi evladım gibi bakarım. Acaba vermezler mi?

Bu çılgın arzum, Hatice Hanım'ın dudaklarından çıkacak kelimeye bağlıymış gibi, titreye titreye ellerimi uzatıyor, boynumu büküyordum.

İhtiyar kadın, gözlerini ocağa dikmiş, düşünüyordu. Ağır ağır başını salladı:

— Fena olmaz. Yarın muhtarla konuşalım. O, "Peki!" derse babasını da razı ederiz. İyi olur, dedi.

Ben ömrümde bu kadar güzel bir ümit sözü işittiğimi bilmiyorum. Cevap vermeden Munise'yi göğsüme çektim. Çocuk, ellerimi öperek "Anacığım, anacığım!" diye ağlamaya başladı."

Tablo 3: MEB Yayınlarına Ait Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerde Yaratıcılığın Boyutlarından Olan Özgünlük Boyutunun Kullanılma Durumu

Yaratıcılığın Boyutlar	Metnin Adı	Kullanılma Durumu
Özgünlük	Arıların İlhamı	X
	Munise	X
	Dostluk	
	Ordular! İlk Hedefiniz…	X
	Öğretmeninizden Af Dileyeceksiniz	
	Sol Ayağım	X
	Ben, Mimar Sinan	X
	Piri Reis	
	2100'deki Yaşamdan Bir Gün	X
	Dîvân-ı Lugâti't-Türk'ün Bulunuş Hikâyesi	
	İlk Kar	
	Akşehir'de Bir Fil	X

Tablo 3'teki bulgulara göre, 12 hikâye edici metnin 7'sinde özgünlük boyutunun kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu metinlerde anlatılan olaylarla ilgili sorunlara alışılmadık çözümler üretildiği, farklı fikirlerin birleştirilerek yeni bir fikir ortaya konulduğu ve hayal kurmanın ön planda olduğu görülmektedir. Özellikle "2100'deki Yaşamdan Bir Gün" adlı metin baştan sona yaratıcılığın özgünlük boyutunu taşımaktadır. Metin gelecekten bir günü anlatmaktadır. Bunu alışılmışın ötesine taşıyarak her şeye farklı çözüm yolu bulmakta ve bu şekilde çözmektedir. Metinde özgünlük boyutunun açık, net bir şekilde ortaya konulduğu görülmektedir. Özgünlük boyutunu taşıyan diğer metinler ise "Arıların İlhamı, Munise, Ordular! İlk Hedefiniz…, Sol Ayağım, Ben, Mimar Sinan, Akşehir'de Bir Fil" adlı metinlerdir. Türkçe ders kitabında bu tarz özgün metinlerin yer alması öğrencileri de hayal kurmaya, orijinal çözümler üretmeye, önceki fikirlerden apayrı fikirler üretmeye teşvik etmektedir. Örtük öğrenmenin benimsendiği bu son zamanlarda öğrencileri özgün metinlerle

buluşturmak ve bunu özellikle Türkçe ders kitabında sunmak büyük bir öneme sahiptir. Bu metinlerin birinden alınan bir bölüm aşağıda verilmiştir.

2100'deki Yaşamdan Bir Gün Metninden Bir Bölüm:

"Yavaş yavaş yataktan kendinizi dışarı sürüklersiniz ve isteksizce banyoya yönelirsiniz. Yüzünüzü yıkarken ayna, tuvalet ve lavaboda saklı yüzlerce DNA ve protein alıcısı sessizce harekete geçer, nefesinizden ve vücut sıvılarınızdan yayılan molekülleri analiz ederler, herhangi bir hastalığın en ufak bir belirtisi olup olmadığını kontrol ederler.

Banyodan çıktıktan sonra başınızın etrafına, evinizi telepatik olarak kontrol etmenizi sağlayan telleri takarsınız. Zihinsel olarak dairenin sıcaklığını yükseltir, rahatlatıcı bir müzik açarsınız. Mutfaktaki robot aşçıya kahvaltı ve biraz kahve hazırlamasını söylersiniz ve manyetik aracınızdan garajınızdan çıkmasını ve sizi almaya hazır olmasını istersiniz. Mutfağa girerken robot aşçınızın mekanik kollarının tam da sizin sevdiğiniz şekilde yumurta hazırladığını görürsünüz.

Sonra kontakt lenslerinizi takar ve internete bağlanırsınız. Gözünüzü kırpınca gözünüzün retinası üzerine düşen interneti görürsünüz. Sıcak kahvenizi içerken kontakt lenslerinizde beliren haber başlıklarını taramaya başlarsınız."

Tablo 4: MEB Yayınlarına Ait Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerde Yaratıcılığın Boyutlarından Olan Ayrıntılama Boyutunun Kullanılma Durumu

Yaratıcılığın Boyutlar	Metnin Adı	Kullanılma Durumu
Ayrıntılama	Arıların İlhamı	X
	Munise	
	Dostluk	
	Ordular! İlk Hedefiniz…	
	Öğretmeninizden Af Dileyeceksiniz	
	Sol Ayağım	X
	Ben, Mimar Sinan	
	Piri Reis	
	2100'deki Yaşamdan Bir Gün	X
	Dîvân-ı Lugâti't-Türk'ün Bulunuş Hikâyesi	X
	İlk Kar	X
	Akşehir'de Bir Fil	

Tablo 4 incelendiğinde, 12 hikâye edici metnin 5'inde yaratıcılığın boyutlarından olan ayrıntılama boyutuna yer verildiği görülmektedir. Ayrıntılama boyutuna yer verilen metinler: "Arıların İlhamı, İlk Kar, 2100'deki Yaşamdan Bir Gün, Dîvân-ı Lugâti't-Türk'ün Bulunuş Hikâyesi, Sol Ayağım" adlı metinlerdir. Bu metinlerde ele alınan konular ile ilgili düşüncelerin detaylandırıldığı görülmektedir. Aynı zamanda metinde öne sürülen konu ile ilgili fikirler geliştirilerek bu fikirlere ayrıntılar eklenmiştir. Eklenen ayrıntılar ile konu daha açık hale getirilmiştir. Bu tür metinleri okuyan öğrencilerin eklenen ayrıtılar sayesinde konu/sorun ile ilgili rahatlıkla soru sorabileceği gibi net cevaplar da alabilmesi mümkündür. Aynı zamanda bu metinlerdeki detaylara bakıldığında ise detayların daha yaratıcı, farklı olduklarını görmekteyiz.

Kitabının ilk metni olan "Arıların İlhamı" metninin tamamında bu özelliğin hâkim olduğu görülmektedir. Vezirin fikrini ayrıntılı bir şekilde ifade etmesinin ardından verdiği örneğinde de detayların bulunması ayrıntılama özelliğinin göstergesidir. Vezir sorulan sorular hakkında fikrini dile getirirken kestirip atmak yerine konu ile ilgili her detaya değinmiştir. Nedeni açıklanmayan hiçbir fikir bırakmamıştır. Bütün fikirlerini detayları ile belirterek okuyanın aklında en ufak şüphe bırakmamıştır. Metinden alınan aşağıdaki bölüm ayrıntılama boyutuna örnektir.

Arıların İlhamı Metninden Bir Bölüm:

"Vezir devam etti:

— Kaldı ki insanın yalnız yaşaması da imkânsız. Birçok ihtiyacımız var. Yalnız yaşarsak bunlardan birini bile kendi başımıza karşılamamız güçtür.

Padişah, "Vezir çok doğru söylüyor." diye geçirdi aklından.

Vezir Haceste Ray, sözünü ettiği konuya bir de örnek verdi:

— Söz gelimi, çiftçilik yapmak istiyoruz. Bunun için öncelikle bazı araçlara gerek duyarız. Bu aletleri yapmak için bir demirciye, bir marangoza başvurmamız gerekir. Ancak bundan sonra ekim ve hasat yapabiliriz. Yalnız yaşarsak bütün bunları yapamayız.

— Çok doğru, dedi padişah.

— Nitekim, diye sürdürdü konuşmasını vezir; bir düşünür şöyle diyor: "Bir insanın bir lokma ekmek yiyebilmesi için bin kişinin çalışması gerekir."

Tablo 5: MEB Yayınlarına Ait Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerin Yaratıcılığın Farklı Boyutlarını İçerme Durumlarına Göre Dağılımı

	f	%
1 Boyut İçeren Metinler	4	33,33
2 Boyut İçeren Metinler	2	16,66
3 Boyut İçeren Metinler	4	33,33
4 Boyut İçeren Metinler	2	16,66
Toplam	12	100

Tablo 5'e göre; %33,33 (*f=4*) ile bir ve üç boyut içeren eşit sayıda hikâye edici metinlerin olduğunu görmekteyiz. İki ve dört boyut içeren hikâye edici metinlerin de eşit sayıda olduğu tablodan elde edilen bilgiler arasındadır. %16,66 (*f=2*) ile iki ve dört boyut içeren hikâye edici metin kullanılmıştır.

Tablo 6: MEB Yayınlarına Ait Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerde Yaratıcılığın Boyutlarının Kullanımına İlişkin Dağılım

Yaratıcılığın Boyutlar	*f*	%
Akıcılık	7	58,33
Esneklik	9	75
Özgünlük	7	58,33
Ayrıntılama	5	41,66
Toplam	28	233,32

Tablo 6'dan elde edilen bulgulara göre MEB Yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabında %75 (*f=9)* ile en fazla esneklik boyutunun kullanıldığı görülmektedir. Daha sonra %58,33 (*f=7*) ile akıcılık ve özgünlük boyutunun, en az %41,66 (*f=5)* ile ayrıntılama boyutunun kullanıldığı görülmektedir. Bu durumda MEB yayınları 7. sınıf Türkçe ders kitabında esneklik boyunu daha çok kullanmıştır.

Özgün Yayınlarına Ait Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Hikâye Edici Metinlerden Yaratıcılığın Boyutlarına Yönelik Elde Edilen Bulgular:

Tablo 7: Özgün Yayınlarına Ait Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerde Yaratıcılığın Boyutlarından Olan Akıcılık Boyutunun Kullanılma Durumu

Yaratıcılığın Boyutlar	Metnin Adı	Kullanılma Durumu
Akıcılık	Karanfiller Ve Domates Suyu.	X
	Ninenin Kitabı	X
	Atatürk ve Anıları	
	Koca Seyit	X
	Meşe ile Saz	
	Küçük Çocuk	
	İstiklâl Marşı'nın Kabulü	
	Büyük Mimar Koca Sinan	X
	Küçük Yunus	
	Son Leylek	X
	Karagöz ile Hacivat	
	Karamsar ve İyimser Bakış Açısı	X
	Ampulün İlk Yanışı	X
	İbn-i Sina	

Tablo 7'den elde edilen verilere göre Özgün Yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabında belirlenen ölçütler doğrultusunda yer alan 14 hikâye edici metnin 7'sinde yaratıcılığın akıcılık boyutunun kullanıldığı, 7'sinde kullanılmadığı görülmektedir. "Karanfiller ve Domates Suyu, Ninenin Kitabı, Koca Seyit, Ampulün İlk Yanışı, Son Leylek, Karamsar ve İyimser Bakış Açısı, Büyük Mimar Koca Sinan" adlı metinlerde akıcılık boyutuna rastlanmıştır. Ancak "Atatürk ve Anıları, Meşe ile Saz, Küçük Çocuk, İstiklâl Marşı'nın Kabulü, İbn-i Sina, Karagöz ile Hacivat, Küçük Yunus" metinlerinde ise akıcılık boyutuna rastlanmamıştır. Kitapta yaratıcılığın boyutlarının kullanıldığı ve kullanılmadığı metin sayısının eşit olduğu sonucu çıkmıştır. Bu durum yaratıcı düşünme açısından seçilen metinlerin yeterli olmadığını göstermektedir. Çünkü yaratıcı düşünmeyi öne çıkaran metinlerin daha fazla kullanılması öğrencilerde örtük öğrenmeyle daha yaratıcı düşünmeleri sağlanacaktır. Metinlerde öne sürülen fikirler öğrenciler için her zaman yol göstericidir. Özellikle Türkçe dersinin kazanımlarının metinler aracılığı ile verildiği düşünüldüğünde Türkçe ders kitabında kullanılan hikâye edici metinlerin üst düzey düşünme becerilerinden olan yaratıcı düşünme becerisinin alt boyutlarının kullanıldığı daha çok hikâye edici metinlerin seçilmiş olması gerekmektedir.

Kitabın ilk metni olan "Karanfiller ve Domates Suyu"nda ortaya çıkan sorunu çözmek için farklı birçok çözüm üretilmiştir. Var olan sorunu tek bir fikir etrafında yoğunlaşıp çözmek yerine birden fazla çözüm üretilerek ve denenerek sorun çözülmeye çalışılmıştır. Metnin başkahramanı olan Mustafa, toprağı işlemek amacıyla toprağı kazdığında önüne çıkan engelleri aşmak için o anda hızlıca ve mümkün olduğunca fazla fikir üretmektedir. Bulduğu çözüm yollarından sonuç elde edene kadar bu duruma devam etmekte ve bulduğu fikirlerin tamamını hemen orada deneyerek sonuç almaya çalışmaktadır. Bu durum yaratıcılığın boyutlarından akıcılık boyutunun kullanıldığını ortaya koymaktadır.

Karanfiller ve Domates Suyu Metninden Bir Bölüm:

"Kaya bitip de yumuşak, esmer, pembe bir funda toprağı bir karış meydana çıkınca bir meşe palamudunun korkunç yılan gibi kökü önüne çıkardı. Onu sökünce orman memurunu karşısında bulurdu. O gidince zehirli bir diken başparmağını şişirirdi. Kazma körlenir, kürek bulamaz, taş yar

gibi yığılırdı. İnsan büyüklüğünde bir kaya yumuşak toprağın üstünde, altındaki bir insan büyüklüğünde cüssesini hiç belli etmeden yosunlu yüzüyle dikilir. Omuzları, tırnakları, ayakları, göğsü, sırtı, bütün kuvveti ile dayanır; onu yener, yıkardı. Kazma iş görmediği zaman yumruğu, yumruğu yetmediği zaman parmakları, parmakları kalın geldiği zaman tırnakları ile toprağı tırmalardı."

Tablo 8: Özgün Yayınlarına Göre Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerde Yaratıcılığın Boyutlarından Olan Esneklik Boyutunun Kullanılma Durumu

Yaratıcılığın Boyutlar	Metnin Adı	Kullanılma Durumu
Esneklik	Karanfiller ve Domates Suyu.	X
	Ninenin Kitabı	
	Atatürk ve Anıları	X
	Koca Seyit	
	Meşe ile Saz	
	Küçük Çocuk	X
	İstiklâl Marşı'nın Kabulü	X
	Büyük Mimar Koca Sinan	X
	Küçük Yunus	
	Son Leylek	
	Karagöz ile Hacivat	
	Karamsar ve İyimser Bakış Açısı	X
	Ampulün İlk Yanışı	X
	İbn-i Sina	X

Tablo 8'deki bulgular incelendiğinde, 14 hikâye edici metnin 8'sinde esneklik boyutunun kullanıldığı, 6'sında kullanılmadığı görülmektedir. Esneklik boyutunu taşıyan metinler: "Karanfiller ve Domates Suyu, Atatürk ve Anıları, Küçük Çocuk, İbn-i Sina, Büyük Mimar Koca Sinan, Karamsar ve İyimser Bakış Açısı, Ampulün İlk Yanışı, İstiklâl Marşı'nın Kabulü" adlı metinlerdir. Esneklik boyutuna yer verilen metinlerde bu boyutun diğer boyutlara oranla daha belirgin kullanıldığı da tespit edilmiştir. Çünkü metinlerde ortaya çıkan sorunu çözmek için fikir değişikliğinin açık bir şekilde verildiği görülmektedir. Ancak 6 metinde esneklik boyutunun kullanılmaması yaratıcı düşünmeyi olumsuz etkilemektedir. Çünkü üst düzey düşünme becerilerinden olan yaratıcı düşünmenin daha çok metinde kullanılması metni okuyan öğrencinin bu düşünceleri özümsemesinin daha kolay olmasını sağlayacaktır. Yine örtük öğrenmenin önem kazandığı bu dönemde öğrencileri yaratıcı düşünmeye teşvik etmek amacıyla ders kitabında kullanılan metinlerde de yaratıcı fikirlerin olması gerekmektedir. Öğrenci metni okurken yaratıcı fikirlere, sorun çözmede farklı bakış açılarının kullanıldığı olaylara ya da durumlara maruz bırakılırsa farkında olmadan metindeki sorun çözme stratejilerinden etkilenecek ve bunu yeri gelince hayatında uygulamaya başlayacaktır. Esneklik boyutunun kullanıldığı metinleri okuyan öğrenciler fikirlerinde esnek olmaya çalışacaklardır. Farklı bakış açıları, stratejik fikirler, alternatif çözümler geliştirecektir. Sabit fikirlilikten, tekdüze düşüncelerden kurtulacaktır. Çünkü okuduğu metinlerde sorun çözmede kullanılan farklı bakış açıları öğrenciyi yönlendirecektir.

"İstiklâl Marşı'nın Kabulü" metni incelendiğinde metindeki sorunu çözmek için yaratıcılığın esneklik boyutundan yararlanarak önceden belirlenen stratejinin değiştirildiği görülmektedir. Mehmet Akif'in yarışmaya katılması için önceden belirlenen formatın dışına çıkılmıştır. Bu durum olaylar karşısında yeni ve farklı yaklaşımlar sergilenebileceğini yansıtarak esnek davranılacağının belirtisidir. Aynı zamanda da esneklik boyutunun özelliğidir.

İstiklâl Marşı'nın Kabulü Metninden Bir Bölüm:

"Millî Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi Bey, yarışmaya gelen şiirleri inceledi. Mehmet Âkif'in yarışmaya katılmadığını fark etti. Ona göre millî marşı en iyi şekilde sadece Mehmet Âkif yazabilirdi. Çünkü daha önce yazdığı vatan, millet şiirleri ile dikkatleri çekmişti. Kısa bir araştırmadan sonra Mehmet Âkif'in neden yarışmaya katılmadığını öğrendi.

Şimdi yapılması gereken, yarışmanın süresi bitmeden Mehmet Âkif'ten bu şiiri yazmasını istemekti. Hamdullah Suphi Bey, Mehmet Âkif'e bir mektup yazarak ve onun endişelerini gidererek şiiri yazmasını istedi.

Mektubun etkisi oldu mu? Evet, elbette... Mehmet Âkif, şiiri yazmaya karar verdi. Eline kâğıdı, kalemi aldı ve çalışmaya başladı. Yazıyor, üzerini çiziyor, yeniden yazıyor bazen bir mısra üzerinde günlerce uğraşıyor, düşüncelere dalıyordu. Uyku nedir unutmuştu. Hatta Meclis görüşmeleri sırasında bile yazacağı şiir üzerinde düşünmeye devam ediyordu. Bu çalışmalarının sonucunda İstiklâl Marşı'nı tamamladı. Marş, 26 Şubat 1921'de gazetelerde yayımlandı ve herkesin büyük beğenisini kazandı."

Tablo 9: Özgün Yayınlarına Göre Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerde Yaratıcılığın Boyutlarından Olan Özgünlük Boyutunun Kullanılma Durumu

Yaratıcılığın Boyutlar	Metnin Adı	Kullanılma Durumu
Özgünlük	Karanfiller ve Domates Suyu.	
	Ninenin Kitabı	X
	Atatürk ve Anıları	
	Koca Seyit	X
	Meşe ile Saz	
	Küçük Çocuk	
	İstiklâl Marşı'nın Kabulü	
	Büyük Mimar Koca Sinan	X
	Küçük Yunus	
	Son Leylek	
	Karagöz ile Hacivat	
	Karamsar ve İyimser Bakış Açısı	X
	Ampulün İlk Yanışı	X
	İbn-i Sina	X

Tablo 9 incelendiğinde 14 hikâye edici metnin 6'sında özgünlük boyutunun kullanıldığı, 8'inde kullanılmadığı görülmektedir. Özgünlük boyutunun kullanıldığı metinler: "Ninenin Kitabı, Koca Seyit, İbn-i Sina, Karamsar ve İyimser Bakış Açısı, Ampulün İlk Yanışı, Büyük Mimar Koca Sinan" adlı metinlerdir. Bu metinlerde alışılmışın ötesinde, farklı fikirlerin birleştirilerek yeni fikirlerin oluşturulduğu görülmektedir. Yaratıcılığın özgünlük boyutu hayaller kurulmasına imkân tanımaktadır. Ancak kitapta kullanılan metinlerin çoğunda özgün çözümler üretilmediği, genelde sıradan çözümlere yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Özgün yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki hikâye edici metinlerde özgünlük boyutunun diğer iki boyuttan daha az kullanıldığı da elde edilen bulgular arasındadır.

Özgünlük boyutunun kullanıldığı metinlerden biri "Karamsar ve İyimser Bakış Açısı" metnidir. Metnin tamamında özgünlük boyutu kendini hissettirmektedir. Bu metinde babanın kızına verdiği cevap son derece özgün bir cevaptır. Baba kızına alışılmışın dışında benzetmeler yapmış ve bu benzetmelerden yeni fikirler ortaya çıkarmıştır. Baba farklı fikirleri birleştirerek yeni bir fikir oluşturmuştur. Bu metni okuyan öğrenci de farklı fikirleri sentezleyerek yeni fikirler üretebilmenin mümkün olduğunun farkına varacaktır.

Karamsar ve İyimser Bakış Açısı Metninden Bir Bölüm:

"— Patates, yumurta ve kahve, diye alaylı bir cevap verdi kızı.

— Daha yakından bak bir de, dedi baba, patatese dokun.

Kız denileni yaptı ve patatesin yumuşamış olduğunu söyledi.

— Aynı şekilde, yumurtayı da incele.

Kız, kabuğunu soyduğu yumurtanın katılaştığını gördü. En sonunda, kızının kahveden bir yudum almasını söyledi.

Söylenileni yapan kızın yüzüne, kahvenin nefis tadıyla bir gülümseme yayıldı. Ama yine de bütün bunlardan bir şey anlamamıştı:

— Bütün bunlar ne anlama geliyor baba?

Babası, patatesin de, yumurtanın da, kahve çekirdeklerinin de aynı sıkıntıyı yaşadıklarını, yani kaynar suyun içinde kaldıklarını anlattı.

Ama her biri bu sıkıntı karşısında farklı tepkiler vermişlerdi. Patates daha önce sert, güçlü ve tavizsiz görünürken kaynar suyun içine girince yumuşamış ve güçten düşmüştü. Yumurta ise çok kırılgandı, dışındaki ince kabuğun içindeki sıvıyı koruyordu. Ama kaynar suda kalınca yumurtanın içi sertleşmiş, katılaşmıştı.

Ancak kahve çekirdekleri bambaşkaydı. Kaynar suyun içinde kalınca kendileri değiştiği gibi suyu da değiştirmişlerdi ve ortaya tamamen yeni bir şey çıkmıştı.

"Sen hangisisin?" diye sordu kızına. "Bir sıkıntı kapını çaldığında nasıl tepki vereceksin? Patates gibi yumuşayıp ezilecek misin? Yumurta gibi kalbini mi katılaştıracaksın? Yoksa kahve çekirdekleri gibi başına gelen her olayın duygularını olgunlaştırmasına ve hayatına ayrı bir tat katmasına izin mi vereceksin?"

Tablo 10: Özgün Yayınlarına Göre Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerde Yaratıcılığın Boyutlarından Olan Ayrıntılama Boyutunun Kullanılma Durumu

Yaratıcılığın Boyutlar	Metnin Adı	Kullanılma Durumu
Ayrıntılama	Karanfiller ve Domates Suyu.	
	Ninenin Kitabı	
	Atatürk ve Anıları	
	Koca Seyit	
	Meşe ile Saz	
	Küçük Çocuk	X
	İstiklâl Marşı'nın Kabulü	
	Büyük Mimar Koca Sinan	
	Küçük Yunus	
	Son Leylek	
	Karagöz ile Hacivat	
	Karamsar ve İyimser Bakış Açısı	X
	Ampulün İlk Yanışı	X
	İbn-i Sina	

Tablo 10 incelendiğinde 14 hikâye edici metnin 3'ünde ayrıntılama boyutunun kullanıldığı, 11'inde kullanılmadığı görülmektedir. Bu metinler: "Ampulün İlk Yanışı, Karamsar ve İyimser

Bakış Açısı, Küçük Çocuk" metinleridir. Kitapta yer alan hikâye edici metinlerin çoğunda yaratıcılığın diğer boyutlarının kullanıldığı ancak çok azında ayrıntılama boyutunun kullanıldığı, yani detaylara yer verildiği, tespit edilmiştir. Metinlerin çoğunda olay, sorun ya da durumlara yönelik ileri sürülen fikrin ayrıntılara inilmeden veya eklemeler yapılmadan dile getirildiği görülmektedir. Bu durum ayrıntılama boyutunun kitaptaki hikâye edici metinlerde göz ardı edildiği sonucunu doğurmaktadır. Oysa eğitim-öğretimin ilk iki kademesinde öğrenciler ayrıntıları sevmekte, sorunun, durumun veya olayın nedenini, nasıl ortaya çıktığını hep merak etmektedir. Bundan dolayı detayları sevmektedir.

Kitapta yer alan "Küçük Çocuk" adlı ortaya konulan fikirlerdeki detaylar göze çarpmaktadır.

Küçük Çocuk Metninden Bir Bölüm:

"Küçük çocuk çok sevinmiş.

Öğretmeninin komut vermesini beklemiş. Ama öğretmen hiçbir şey söylememiş.

Sadece sınıfın içinde, öğrencilerin arasında gezinmiş.

Küçük çocuğun yanına gelince,

"Resim çizmek istemiyor musun?" diye sormuş.

"İstiyorum." demiş küçük çocuk. "Ne çizeceğiz?"

Öğretmeni, "Buna sen karar vereceksin." demiş.

"Nasıl çizeceğim." diye sormuş küçük çocuk.

"Nasıl istersen öyle." demiş öğretmeni.

"Hangi renkle boyayacağız?" diye sormuş küçük çocuk.

"Hangi renkle istersen onunla." demiş öğretmeni.

"Eğer herkes aynı resmi çizerse, aynı renkle boyarsa,

Kimin yaptığını nasıl anlayabilirim?" demiş öğretmeni.

"Bilmiyorum." demiş küçük çocuk

Ve pembe, portakal rengi ve mavi çiçekler yapmaya başlamış.

Yeni okulunu çok sevmiş.

Ön kapıdan sınıfa bir kapısı olmasa bile!"

Tablo 11: Özgün Yayınlarına Ait Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerin Yaratıcılığın Farklı Boyutlarını İçerme Durumlarına Göre Dağılımı

	F	***%***
1 Boyut İçeren Metinler	3	21,42
2 Boyut İçeren Metinler	5	35,71
3 Boyut İçeren Metinler	1	7,14
4 Boyut İçeren Metinler	2	14,28
Toplam	11	78,55

Tablo 11'de yer alan bulgulara göre; %35,71 (*f=5*) ile en fazla iki boyut içeren hikâye edici metinlerin olduğunu görmekteyiz. Daha sonra sadece bir boyut içeren hikâye edici metinlerin %21,42 (*f=3*) olduğu tablodan elde edilen bilgiler arasındadır. %14,28 (*f=2*) ile dört boyut içeren metinler ve %7,14 (*f=1*) ile üç boyut içeren hikâye edici metinler Özgün Yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabında kullanılmıştır. Bu durumda 7. sınıf Türkçe ders kitabında kullanılan 14 hikâye

edici metnin 11'inde yaratıcı düşünme boyutları kullanılmıştır. Geri kalan 3 metinde ise kullanılmamıştır.

Tablo 12: Özgün Yayınlarına Ait Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerde Yaratıcılığın Boyutlarının Kullanımına İlişkin Dağılım

Yaratıcılığın Boyutları	*F*	*%*
Akıcılık	7	50
Esneklik	8	57,14
Özgünlük	6	42,85
Ayrıntılama	3	21,42
Toplam	24	171,41

Tablo 12'ye göre Özgün Yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabında %57,14 (*f=8)* ile en fazla esneklik boyutunun kullanıldığı görülmektedir. Daha sonra %50 (*f=7*) ile akıcılık boyutu, onu takip eden %42,85 (*f=6*) ile özgünlük boyutu ve en az %21,41 (*f=3)* ile ayrıntılama boyutu kullanılmıştır. Bu durumda Özgün yayınları 7. sınıf Türkçe ders kitabında esneklik boyunu daha çok kullanmıştır. Hikâye edici metinlerin yaratıcı düşünme açısından daha esnek olduğu tablo 4.12'den çıkarılan sonuçlar arasındadır. Özgün yayınları ayrıntılama boyutuna en az (*f=3*) yer vererek metinlerde detaylara girilmediğini göstermektedir.

Tablo 13: Özgün ve MEB Yayınlarına Ait Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Hikâye Edici Metinlerin Yaratıcılığın Farklı Boyutlarını İçerme Durumlarının Karşılaştırmalı Dağılımı*:*

	Yayınevi	*f*	*%*
1 Boyut İçeren Metinler	MEB	4	33,33
	Özgün	3	21,42
2 Boyut İçeren Metinler	MEB	2	16,66
	Özgün	5	35,71
3 Boyut İçeren Metinler	MEB	4	33,33
	Özgün	1	7,14
4 Boyut İçeren Metinler	MEB	2	16,66
	Özgün	2	14,28

Tablo 13 incelendiğinde yayınevlerindeki hikâye edici metinlerin yaratıcılığın farklı boyutlarını içerme durumlarına bakıldığında MEB Yayınlarında sadece bir boyut içeren *f=4* (%33,33) (Piri Reis, Dostluk, İlk Kar, Öğretmeninizden Af Dileyeceksiniz) metin kullanılırken, Özgün Yayınlarında *f=3* (%21,42) (İstiklal Marşı'nın Kabulü, Son Leylek, Atatürk ve Anıları) metin kullanılmıştır. İki boyut içeren metinlere bakıldığında; MEB Yayınlarında *f=2* (%16,66) (Ben, Mimar Sinan, Ordular İlk Hedefiniz…,) metne yer verilmiştir. Bu durum Özgün Yayınlarında *f=5* (%35,71) (Karanfiller ve Domates Suyu, Ninenin Kitabı, Koca Seyit, İbn-i Sina, Küçük Çocuk) metne çıkmıştır. MEB Yayınlarında *f=4* (%33,33) (Munise, Akşehir'de Bir Fil, 2100'deki Yaşamdan Bir Gün, Dîvân-ı Lugâti't-Türk'ün Bulunuş Hikâyesi) metin yaratıcılığın üç boyutunu içermektedir. Özgün Yayınlarında ise yaratıcılığın üç boyutunu içeren *f=1* (%7,14) (Büyük Mimar, Koca Sinan) metin bulunmaktadır. Son olarak Özgün Yayınlarında yaratıcılığın dört boyutunu içeren *f=2* (%14,28) (Ampulün İlk İcadı, Karamsarlık ve İyimserlik Bakış Açısı) metnin bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 14: Özgün ve MEB Yayınlarına Ait Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Hikâye Edici Metinlerden Yaratıcılığın Boyutlarının Kullanımının Karşılaştırmalı Dağılımı

Yaratıcılığın Boyutları	Yayınevi	*f*	%
Akıcılık	MEB	7	58,33
	Özgün	7	50
Esneklik	MEB	9	75
	Özgün	8	57,14
Özgünlük	MEB	7	58,33
	Özgün	6	42,85
Ayrıntılama	MEB	5	41,66
	Özgün	3	21,42

Tablo 14'ten elde edilen bulgulara göre MEB Yayınlarında kullanılan hikâye edici metinlerde yaratıcılığın akıcılık boyutu %58,33 (*f=7*) oranında yer alırken Özgün Yayınlarında bu oran %50 (*f=7*)' ye kadar düşmüştür. Esneklik boyutuna baktığımızda MEB Yayınlarında %75 *(f=9)* oranındayken Özgün yayınlarında bu oran %57,14 (*f=8)*'e düşmüştür. Yine MEB Yayınlarında %58,33 (*f=7*) olan özgünlük boyutu, Özgün Yayınlarında %42,85 (*f=6)* olduğu görülmektedir. Son olarak ayrıntılama boyutundaki durum incelendiğinde MEB Yayınlarında %41,66 *(f=5)* olan ayrıntılama boyutu Özgün Yayınlarında %21,42 *(f=3)*'e düşmüştür.

Tablo 14'teki bulgulara göre 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki hikâye edici metinlerde kullanılan yaratıcılık boyutları MEB Yayınlarına göre Özgün Yayınlarında daha az kullanılmıştır. Özgün Yayınlarında hikâye edici metin sayısının fazla olmasına rağmen dört boyutta da MEB Yayınlarına göre bir düşüş olduğu ortaya çıkan bulgular arasındadır. Bu durum MEB Yayınlarının daha yaratıcı hikâye edici metinler kullandığını göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinlerin yaratıcılığın boyutları açısından incelenmesini konu almaktadır. Son yıllarda hızla gelişen ve yaşamımıza yerleşen yaratıcılık kavramının öğretim programlarında yer alması dikkat çeken bir gerçektir. Öztürk (2011) çalışmasında ders kitapları ve bu kitaplarda yer alacak metinler seçilirken öğrencileri yaratıcılık, yaratıcı düşünme becerilerini geliştirecek özellikte olmasına özellikle dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Yeşilyurt (2020)'a göre eğitimle geliştirilebilmesi mümkün olan yaratıcılık ve yaratıcı düşünme becerisi, aynı zamanda eğitim sistemlerinin önemli bir çıktısı olarak değerlendirilmektedir. Bal (2014), çalışmasında 2004–2005 öğretim yılında pilot uygulamaları yapılıp, 2005-2006 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı tüm ilköğretim okullarında uygulanmaya başlanan ilköğretim programında, öğrencilere kazandırılması gereken sekiz ortak becerinin belirlendiğini dile getirerek bu becerilerden birinin de yaratıcı düşünme becerisi olduğunu belirtmektedir. 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı'yla birlikte Türkçe derslerinin de bir becerisi haline gelen yaratıcı düşünmenin, Fisher, (1995)'in ortaya koyduğu ve literatürde kabul gördüğü dört boyutuyla (akıcılık, esneklik, özgünlük, ayrıntılama) ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerde ne kadar yer aldığının ortaya çıkarılmasını elzem haline getirmiştir. Çünkü yaratıcı düşünmenin öğrencilerde gelişmesi, yaratıcılığın bir bütün olarak verilmesi ve anlaşılmasıyla mümkündür. Ayrıca Türkçe dersinin kazanımlarının Türkçe ders kitaplarındaki metinler aracılığı ile verildiği ve öğrencilerin en çok kullandıkları metinlerin hikâye edici metinler olduğu da bir gerçektir. Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokul 7. sınıfta kullanılmakta olan iki farklı yayınevine ait (Özgün Yayınları, MEB Yayınları) Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinler incelenmiştir. Her iki yayınevine ait incelenen bu kitaplarda yaratıcılığın boyutlarının kullanıldığı tespit edilmiştir.

Çalışmamızdan elde edilen bulgulara göre esneklik boyutu, MEB Yayınlarında %75 *(f=9)*, Özgün Yayınlarında %57,14 (*f=8)* oranında olup diğer üç boyuttan daha çok kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Elde edilen bu bulgu, Taş ve Minaz (2022)'ın çalışmasında elde ettikleri ilkokul Türkçe

ders kitaplarında yer alan etkinliklerin büyük çoğunluğunun yaratıcı düşünme becerilerinden esneklik alt boyutuna yönelik olduğu sonucu ile benzerlik göstermektedir. Çalışmamızdan elde ettiğimiz bulgulardan biri de her iki yayınevinin akıcılık ve esneklik boyutuna diğer iki boyuttan daha fazla yer vermesidir. MEB Yayınlarında akıcılık boyutu %58,33 (*f=7*) oranında yer alırken Özgün Yayınlarında ise %50 (*f=7*) oranındadır. Esneklik boyutuna baktığımızda MEB Yayınlarında %75 *(f=9)* oranındayken Özgün Yayınlarında %57,14 (*f=8)* oranındadır. Elde edilen bu bulgu Erdoğan (2021)'ın, çalışmasından elde ettiği ilkokul Türkçe çalışma kitaplarındaki etkinliklerde, en fazla detaylandırma ve orijinallik boyutuna yönelik etkinliklere yer verildiği sonucu ile çelişmektedir. Bu durum kademe farkından veya basım yılının farkından kaynaklı olabilir.

Çalışmamızdan elde edilen sonuçlara göre akıcılık boyutu, MEB Yayınlarında "Arıların İlhamı, Munise, Dostluk, Sol Ayağım, Piri Reis, Akşehir'de Bir Fil, Dîvân-ı Lugâti't-Türk'ün Bulunuş Hikâyesi"; Özgün Yayınlarında ise "Karanfiller ve Domates Suyu, Ninenin Kitabı, Koca Seyit, Büyük Mimar Koca Sinan, Son Leylek, Karamsar ve İyimser Bakış Açısı, Ampulün İlk Yanışı" adlı metinlerde kullanılmıştır.

Bu çalışmadan elde edilen bir diğer bulgu ise yaratıcılığın esneklik boyutu ile ilgilidir. MEB Yayınlarının, "Arıların İlhamı, Munise, Ordular! İlk Hedefiniz…, Öğretmeninizden Af Dileyeceksiniz, Sol Ayağım, Ben, Mimar Sinan, 2100'deki Yaşamdan Bir Gün, Dîvân-ı Lugâti't-Türk'ün Bulunuş Hikâyesi, Akşehir'de Bir Fil" adlı metinleri ile Özgün Yayınlarının, "Karanfiller ve Domates Suyu., Atatürk ve Anıları, Küçük Çocuk, İstiklâl Marşı'nın Kabulü, Büyük Mimar Koca Sinan, Karamsar ve İyimser Bakış Açısı, Ampulün İlk Yanışı, İbn-i Sina" adlı metinlerinde yaratıcılığın esneklik boyutu kullanılmıştır.

Çalışmamızdaki bulgulardan biri de yaratıcılığın özgünlük boyutu ile ilgilidir. MEB Yayınlarına ait hikâye edici metinler: "Arıların İlhamı, Munise, Ordular! İlk Hedefiniz…, Sol Ayağım, Ben, Mimar Sinan, Akşehir'de Bir Fil, 2100'deki Yaşamdan Bir Gün"; Özgün Yayınlarındaki hikaye edici metinler: "Karanfiller ve Domates Suyu., Atatürk ve Anıları, Meşe ile Saz, Küçük Çocuk, Karagöz ile Hacivat, Küçük Yunus, Son Leylek, İstiklâl Marşı'nın Kabulü"dür. Bu metinlerde olaylar alışılmışın ötesine taşınarak benzersiz bir şekilde anlatılmakta, sadece metne özgü çözüm yolları üretilmektedir. Metinler incelendiğinde daha önce söylememiş fikirler karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmamızdaki yaratıcılığın ayrıntılama boyutuna yönelik elde ettiğimiz bulgulara göre MEB Yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki 12 hikâye edici metnin 5'inde (Arıların İlhamı, Sol Ayağım, 2100'deki Yaşamdan Bir Gün, Dîvân-ı Lugâti't-Türk'ün Bulunuş Hikâyesi, İlk Kar), Özgün Yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabında ise 14 hikâye edici metnin 3'ünde (Küçük Çocuk, Karamsar ve İyimser Bakış Açısı, Ampulün İlk Yanışı) yaratıcılığın boyutlarından olan ayrıntılama boyutuna yer verildiği görülmektedir. Bu durumda MEB Yayınları ayrıntılama boyutuna 7 metinde yer vermezken Özgün Yayınları 11 metinde yer vermemiştir. Bu da ayrıntılama boyutunun kitaptaki hikâye edici metinlerde göz ardı edildiği sonucunu doğurmaktadır.

Farklı iki yayınevinde kullanılan hikâye edici metinleri, yaratıcı düşünme ve yaratıcılık boyutları açısından incelediğimiz bu çalışmada Özgün Yayınlarında, MEB Yayınlarına göre yaratıcılık boyutlarına daha az yer veren metinlerin kullanıldığı görülmüştür. Özellikle ayrıntılama boyutuna Özgün Yayınlarındaki hikâye edici metinlerde neredeyse rastlanmamaktadır. Her iki yayınevine ait metinler karşılaştırıldığında yaratıcılığın hiçbir boyutunun kullanılmadığı metinler Özgün Yayınlarında varken MEB Yayınlarında yoktur. MEB Yayınlarında her metinde yaratıcılığın boyutlarından en az birine yer verildiği görülmektedir. Ancak Özgün Yayınlarında yaratıcılığın boyutunun herhangi birinin kullanılmadığı 3 hikâye edici metin bulunmaktadır. Bunlar: "Meşe ile Saz, Küçük Yunus, Hacivat ile Karagöz" metinleridir. Işıksalan (2011), Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programını inceleyen çalışmasında ders kitaplarının ve metinlerin seçilirken yaratıcı düşünme açısından özenli davranılmadığını, öğrencide farklı fikirlerin gelişimine destek

sağlamadığını belirtmiştir. Bu yönüyle bu çalışma, çalışmamızdan elde ettiğimiz Özgün Yayınlarının yaratıcılık boyutlarını taşımada yetersiz kaldığı bulgusu ile benzerlik göstermektedir.

Öneriler

- Türkçe ders kitaplarında yaratıcılığın boyutlarına yer veren daha fazla hikâye edici metin kullanılabilir.
- Türkçe dersinin öğrencilerde yaratıcı düşünme becerisinin kazandırılmasına ve geliştirilmesine katkı sağlaması için hikâye edici metinlerde yaratıcılık boyutlarının tamamıma aynı oranda yer verilebilir.
- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okullarda okutulması onaylanan diğer yayınların da MEB Yayınlarındaki özellikleri taşıması beklenilir. Bu nedenle Talim Terbiye Kurulu Kitap Seçim Komisyonu Türkçe ders kitabına alınacak metin seçerken yaratıcı düşünmeyi de öne çıkaran metinler seçmeye dikkat etmelidir.
- Türkçe alanı yaratıcı düşünme becerilerini geliştirme açısından uygun bir alan olup bu alanda da çalışmaların arttırılması gerekmektedir. Çünkü Türkçe dersi sadece dil dersi değil, aynı zamanda düşünme becerilerini de harekete geçiren ve bunu daha çok metinler aracılığı ile yapan önemli bir derstir. Türkçe dersinin bu özelliğinden de yararlanılmalıdır.
- Araştırmacıların Türkçe alanında yaptıkları çalışmalar bu alana yönelik çalışan kurumlara da yol gösterici olmaktadır. Bu nedenle bu tür çalışmalar bu alandaki eksiklikleri ortaya koyabilir ve kurumların bu eksiklikleri gidermesi sağlanabilir.
- Son olarak bu çalışma, hem farklı sınıf düzeyleri ile şiir alanında ve Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullarda kullanılan daha fazla Türkçe ders kitabının bu doğrultuda incelenmesine yönelik yapılacak çalışmalara hem de Türkçe dersinin yaratıcı düşünmeye katkısını ortaya koyacak yeni araştırmalara yol gösterici olacaktır.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Araştırmacıların katkı oranı beyanı / Contribution rate statement of researchers:

    1. Yazar/First author %50,
    2. Yazar/Second author %50.

2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).

Kaynakça

Aslan, E. (2001). Torrance yaratıcı düşünce testi'nin Türkçe versiyonu. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (14), 19-40.

Bal, B. (2014, Mayıs). Türkçe dersi öğretim programlarında yaratıcı düşünme [Bildiri]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, *III. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresinde sunulan bildiri*, Gaziantep.

Besis, P. ve Jaquı, H. (1973). *What is creativity*? Reklam Yayınları.

Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: choosing among fiv eapproaches* (2. Baskı). SAGE Publications.

Cropley, A. (2018). "Teaching creativity." reference module in neuroscience and biobehavioral psychology, 1-7.

Çelik, İ. B. (2011). *İlköğretim II. kademe türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici metinlerin eleştirel düşünme becerisi kazandırma açısından incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çoban, A. ve Tabak, G. (2011). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâyelerin hikâye haritalama yöntemine göre incelenmesi. *Journal of European Education, 1*(1), 43-50.

Erdoğan, N. G. (2021). *İlkokul Türkçe çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin yaratıcı düşünme becerileri açısından incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Fisher, R. (1995). *Teaching children to think, basil* Blackwell Lmt.

Gafour, O. & Gafour, W. (2020). Creative thinking skills – A review article, *Journal of Educationand E-Learning*,

Güfta, H, & Özçakmak, H. (2013). İlköğretim 6-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki yazma etkinliklerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10*(21), 125-144

Işıksalan, S. N. (2011). Türk edebiyatı dersi öğretim programının değerlendirilmesi (Eskişehir örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *12*(1), 15-40.

Kalaycı, N. ve Yıldırım, N. (2020). Türkçe dersi öğretim programlarının karşılaştırmalı analizi ve değerlendirilmesi (2009-2017-2019). *Trakya Eğitim Dergisi*, *10*(1), 238-262.

Kıyagan, H. G. (2019). *5, 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin yenilenmiş bloom sınıflamasına göre yaratıcılık açısından değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kolaç. E. (2009). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 6*(1), 594-626.

MEB. (2005). Türkçe öğretim programı. Erişim adresi: http://talimterbiye.mebnet.net/

MEB (2018). *Türkçe dersi (1-8. sınıflar) öğretim programı*.T. C. Millî Eğitim Bakanlığı.

MEB (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (1-8. Sınıflar).* T. C. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Mert, İ. S. (1997). *Karar vermede yaratıcı problem çözme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özben Ş. & Argun, Y. (2005). Buca eğitim fakültesi öğreticilerinin yaratıcılık boyutları puanlarının karşılaştırılması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. (18), 16-23.

Özdere, Ö. (2011). *İlköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinlerde düşünme becerilerinin incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Öztürk, E. T. & Çam, O. (2015). Yaratıcılık. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, *31*(2), 78-85.

Öztürk E. (2011). *Yaratıcılık ve eğitim.* Erişim adresi: http://dergipark.gov.tr/download/articlefile/115684

Özyaprak, M. (2016). Yaratıcı düşünme eğitimi SCAMPER örneği. *Üstün Zekâlılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi, 1*(3), 67-81.

Sulak, S. E. (2009). *İlköğretim okulları 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin türlerine göre yapılarının değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şimşek, C. L. & Kıyıcı F. B. (2010). How much scienceand technology lesson student Studying books support creative thinking?. *Procedia - Socialand Behavioral Sciences, 2*(2), 2105-2110.

Taş, H., & Minaz, M. B. (2022). Analysis of the activities in the primary school Turkish textbooks in terms of creative thinking skills. *Education Quarterly Review, 5*(4), https://ssrn.com/abstract=4256117

TDK. (2022). *Türk Dil Kurumu*. Erişim adresi: www.tdk.gov.tr: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=verilst&kelime=esenlik&ayn

Türkben, T. (2018). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11*(3), 2152-2166.

Yeşilyurt, E. (2020). Yaratıcılık ve yaratıcı düşünme: tüm boyut ve paydaşlarıyla kapsayıcı bir derleme çalışması. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 15*(25), 3874-3915.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Seçkin Yayıncılık.